

آشنایی با
قانون اساسی
نظام جمهوری اسلامی ایران

مؤلف:
دکتر سروی
عضو هیئت علمی دانشگاه امام نور

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور : آشنایی با قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران/حسن خسروی.
مشخصات نشر : تهران: مجد، ۱۳۹۳.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۱۸۱-۹
وضعیت فهرست نویسی : فیا
موضوع : ایران -- قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
رده بندی کنگره : ۱۳۹۳/ای ۱۳۶۸/۵۱۳۶۸/۶۴ KMHT
رده بندی دیویی : ۳۴۲/۵۵۰/۲۳
شماره کتابشناسی ملی : ۳۴۸۲۴۴۰

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تخلف را به دفتر مرکزی مجد گزارش فرمایید.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

تألیف: حسن خسروی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۳ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصراً «مجد» است.

دفتر مرکزی

تهران، خیابان ۱۲ فروردین، تقاطع خیابان ... نظری. پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۰۲۱-۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۰۲۱-۶۶۱۲۰۸۸ - ۰۲۱-۶۶۹۶۳۳۸۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۱۸۱-۹

ISBN: 978-600-193-181-9

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعمیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم. تلفن: ۰۲۱-۶۶۱۲۰۸۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (میری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ... تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۸۰

شعبه یزد: خیابان فرخی یزدی، مجتمع تجاری شقایق، طبقه هم کف - تلفن: ۰۲۱-۶۶۸۶۷۰

شعبه مشهد: خیابان دانشگاه، بعد از چهارراه دکتر، بازار کتاب گلستان، پلاک ۲. تلفن: ۰۵۱-۸۴۰۵۵۳۷

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۳۰۰۰۸۷۷۶۷۷
فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

مبحث اول: انقلاب مشروطه و قانون اساسی ۴۸

مبحث دوم ۵۲

خلاصه مطالب ۵۷

فصل دوم: ماهیت حکومت جمهوری اسلامی ایران ۵۹

هدف‌های کلی ۶۱

مفاد بنای رفتاری ۶۱

..... ۶۲

..... ۶۳

مبحث اول: ماهیت جمهوری اسلامی ۶۴

مبحث دوم: اساس ۷۵

مبحث سوم: رابطه و اسلامیت ۸۱

گفتار دوم: ماهیت حاکمیت ۸۲

مبحث اول: مفهوم حاکمیت ۸۳

مبحث دوم: رابطه حاکمیت الهی با و ملت ۸۷

گفتار سوم: ساختار سیاسی حکومت ۸۹

مبحث اول: مفهوم اصل تفکیک قوا ۹۱

مبحث دوم: ماهیت تفکیک قوا در ساختار سیاسی ایران ۹۱

خلاصه مطالب ۹۶

فصل سوم: مبانی و اصول راهبردی نظام سیاسی ایران ۹۹

فهرست مطالب □ ۷

۱۰۱.....	هدف‌های کلی
۱۰۱.....	هدف‌های رفتاری
۱۰۲.....	مقدمه
۱۰۳.....	گفتار اول : اصول اعتقادی و مذهبی
۱۰۴.....	گفتار دوم : اصل برابری و جایگاه مردم
۱۰۶.....	گفتار سوم : آزادی عقیده و بیان
۱۰۷.....	گفتار چهارم : خانواده
۱۰۸.....	گفتار پنجم : عدالت
۱۱۰.....	گفتار ششم : امور ادبی، آموزشی، علمی و فرهنگی
۱۱۱.....	گفتار هفتم : سرزمین و ارتد
۱۱۳.....	گفتار هشتم : اصول سیاست و راج
۱۱۵.....	گفتار نهم : اصول ملی
۱۱۶.....	مبحث اول : آزادی
۱۱۷.....	مبحث دوم : استقلال
۱۱۷.....	مبحث سوم : وحدت ملی
۱۲۰.....	مبحث چهارم : تمامیت ارضی کشور
۱۲۰.....	گفتار دهم : اصول اقتصادی
۱۲۱.....	مبحث اول : اصول راهبردی و کلی امور اقتصادی
۱۲۵.....	مبحث دوم : بخش‌های اقتصادی
۱۳۰.....	خلاصه مطالب

فصل چهارم: حقوق ملت.....	۱۳۳
هدف‌های کلی.....	۱۳۵
هدف‌های رفتاری.....	۱۳۵
مقدمه.....	۱۳۶
گفتار اول: حقوق مدنی و سیاسی.....	۱۳۸
مبحث اول: حقوق‌ها و آزادی‌های فردی و شخصی.....	۱۳۸
مبحث دوم: آزادی‌های فکری.....	۱۴۲
مبحث سوم: آزادی اطلاعات و مطبوعات.....	۱۴۴
مبحث چهارم: آزادی‌های سیاسی.....	۱۴۵
گفتار دوم: حقوق آزادی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.....	۱۴۷
مبحث اول: آزادی انتخاب شغل و حق به کار.....	۱۴۷
مبحث دوم: آزادی اجتماعی.....	۱۴۸
مبحث سوم: حق به رفاه و تأمین اجتماعی.....	۱۴۸
مبحث چهارم: حق آموزش و پرورش.....	۱۴۹
مبحث پنجم: حقوق و آزادی‌های برابر اجتماعی.....	۱۵۰
مبحث ششم: حق به خانواده شایسته.....	۱۵۰
مبحث هفتم: آزادی تشکل‌ها و اجتماعات.....	۱۵۱
مبحث هشتم: حق تابعیت.....	۱۵۲
گفتار سوم: حقوق قضایی.....	۱۵۳
مبحث اول: حق دادخواهی.....	۱۵۴

فهرست مطالب □ ۹

۱۵۵.....	مبحث دوم : حق دادرسی منصفانه
۱۵۸.....	خلاصه مطالب
۱۶۱.....	فصل پنجم: نهاد رهبری
۱۶۳.....	هدف‌های کلی
۱۶۳.....	هدف‌های رفتاری
۱۶۴.....	مقدمه
۱۶۶.....	مقتار اول : مبنای نظری ولایت فقیه
۱۶۷.....	مبحث اول : ولایت
.....	مبحث دوم: دلایل مؤید ساز اثبات اعمال ولایت در زمان غیبت
۱۶۸.....	
۱۷۱.....	گفتار دوم : نهاد رهبری و مبانی اساسی
۱۷۱.....	مبحث اول : شرایط و صفات مقام رهبری
۱۷۲.....	مبحث دوم : نحوه انتخاب مقام رهبری
۱۷۳.....	مبحث سوم : مجلس خبرگان رهبری
۱۷۷.....	مبحث چهارم : پایان رهبری
۱۷۸.....	گفتار سوم : وظایف و اختیارات رهبری
.....	مبحث اول : وظایف و اختیارات رهبری در ساختار سازمان
.....	کشور
.....	مبحث دوم: وظایف و اختیارات مقام رهبری به موجب قانون
۱۸۲.....	اساسی

خلاصه مطالب ۱۹۰

فصل ششم: قوه مقننه ۱۹۳

هدف‌های کلی ۱۹۵

هدف‌های رفتاری ۱۹۵

مقدمه ۱۹۶

بخش اول: کلیات ۱۹۷

بخش اول: مفهوم قوه مقننه ۱۹۷

مبحث دوم: سمت نمایندگی ۱۹۷

مبحث سوم: مسئولیت پارلمانی ۱۹۹

گفتار دوم: قوه مقننه در نظام جمهوری اسلامی ایران ۱۹۹

مبحث اول: اعمال قوه ۱۹۹

مبحث دوم: ارکان قوه مقننه ۲۰۰

گفتار سوم: مجلس شورای اسلامی ۲۰۰

مبحث اول: کلیات و ساختار سازمانی مجلس شورای اسلامی ۲۰۱

..... ۲۰۱

مبحث دوم: ساختار سازمانی مجلس شورای اسلامی ۲۰۴

گفتار چهارم: وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی ۲۰۴

مبحث اول: قانونگذاری ۲۰۸

مبحث دوم: انواع قوانین مصوب مجلس ۲۰۸

مبحث سوم: مراحل وضع قانون ۲۱۳

۲۱۳	۲- تصویب عادی طرح‌ها و لوایح
۲۱۵	مبحث چهارم : نظارت بر امور عمومی
۲۱۶	۲- تحقیق و تفحص
۲۲۱	۲- نظارت سیاسی
۲۲۴	گفتار پنجم : شورای نگهبان
۲۲۵	مبحث اول : ساختار شورای نگهبان
۲۲۶	مبحث دوم : وظایف و اختیارات شورای نگهبان
۲۳۱	خاتمه و نتیجه
۲۳۳	فصل هفتم : قوه مجریه
۲۳۵	هدف‌های کلی
۲۳۵	هدف‌های رفتاری
۲۳۶	مقدمه
۲۳۷	گفتار اول : کلیات
۲۳۷	مبحث اول : وظایف قوه مجریه
۲۳۷	مبحث دوم : جایگاه قوه مجریه جمهوری اسلامی ایران در نظام
۲۳۷	تفکیک قوا
۲۳۷	گفتار دوم : رئیس کشور
۲۳۷	گفتار سوم : ریاست جمهوری
۲۴۱	مبحث اول : شرایط و نحوه انتخاب رئیس جمهور
۲۴۱	مبحث دوم : نحوه انتخاب رئیس جمهور

مبحث سوم : دوره ریاست جمهوری	۲۴۲
مبحث چهارم : امضای حکم ریاست جمهوری	۲۴۳
مبحث پنجم : کفالت ریاست جمهوری	۲۴۳
مبحث ششم : وظایف و اختیارات رئیس جمهور	۲۴۴
گفتار چهارم : وزراء	۲۵۳
مبحث اول : شرایط و چگونگی انتخاب وزیر	۲۵۳
مبحث دوم : رأی اعتماد	۲۵۴
مبحث سوم : نهاد وزارتخانه	۲۵۴
مبحث چهارم : پاسخگویی وزیر	۲۵۴
مبحث پنجم : استعفای وزیر	۲۵۵
گفتار پنجم : استعفای وزیران	۲۵۶
مبحث اول : جایگاه مجلس	۲۵۶
مبحث دوم : چگونگی شکل	۲۵۶
مبحث سوم : طول دوره	۲۵۷
مبحث چهارم : کمیسیون‌های هیأت دولت	۲۵۷
مبحث پنجم : وظایف و اختیارات هیأت وزیران	۲۵۸
گفتار ششم : مصوبات قوه مجریه	۲۵۸
مبحث اول : مقامات ذیصلاح وضع مقررات عمومی	۲۶۱
مبحث دوم : انواع مصوبات قوه مجریه	۲۶۲
مبحث سوم : محدوده مصوبات دولت	۲۶۴

فهرست مطالب □ ۱۳

۲۶۴	مبحث چهارم: کنترل مصوبات دولت
۲۶۶	گفتار هفتم: نیروهای مسلح
۲۶۷	مبحث اول: اصول کلی و راهبردی حاکم بر نیروهای مسلح
۲۷۰	مبحث دوم: ساختار نیروهای مسلح
۲۷۴	خلاصه مطالب
۲۷۷	فصل هشتم: قوه قضائیه
۲۷۹	هدف‌های کلی
۲۷۹	هدف‌های تفصیلی
۲۸۰	مقدمه
	گفتار اول: جایگاه و قضاوت قضائیه جمهوری اسلامی ایران در نظام
۲۸۱	تفکیک قوا
۲۸۱	گفتار دوم: استقلال قضایی
۲۸۲	مبحث اول: استقلال دستگاه و امر قضایی
۲۸۳	مبحث دوم: استقلال قاضی
۲۸۳	گفتار سوم: اهداف و وظایف قوه قضائیه
۲۸۴	مبحث اول: اهداف کلی قوه قضائیه
۲۸۴	مبحث دوم: وظایف قوه قضائیه
۲۸۵	گفتار چهارم: ساختار تشکیلاتی قوه قضائیه
۲۸۵	مبحث اول: مقام رهبری
۲۸۶	مبحث دوم: رئیس قوه قضائیه

۲۸۸ گفتار پنجم: قضات.....

۲۸۸ مبحث اول: انتصاب.....

۲۸۹ مبحث دوم: شرایط و صفات قاضی.....

۲۹۰ مبحث سوم: وظایف و اختیارات قضات.....

۲۹۱ مبحث چهارم: اصل مصونیت قضایی.....

۲۹۲ گفتار ششم: وزیر دادگستری.....

۲۹۲ مبحث اول: چگونگی انتخاب وزیر دادگستری.....

۲۹۲ مبحث دوم: جایگاه حقوقی وزارت دادگستری.....

۲۹۳ گفتار هفتم: دادگاهها.....

۲۹۴ مبحث اول: دادگاه عالی کشور.....

۲۹۵ مبحث دوم: دادگاههای عمومی.....

۲۹۶ مبحث سوم: دادگاههای تخصصی.....

۲۹۸ گفتار هشتم: برخی نهادهای زیرمجموعه قوه قضائیه.....

۲۹۸ مبحث اول: سازمان بازرسی کل کشور.....

۲۹۸ مبحث دوم: سازمان پزشکی قانونی.....

۲۹۹ مبحث سوم: سازمان ثبت اسناد و املاک کشور.....

۳۰۰ خلاصه مطالب.....

فصل نهم: نهادهای خاص اعمالکننده حاکمیت.....

۳۰۵ هدفهای کلی.....

۳۰۵ هدفهای رفتاری.....

۳۰۶	مقدمه
۳۰۷	گفتار اول : شوراهای محلی
۳۰۷	مبحث اول : نظام حقوقی شوراهای محلی
۳۰۹	مبحث دوم : نظارت بر شوراها
۳۱۳	گفتار دوم : مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳۱۳	مبحث اول : زمینه‌های شکل‌گیری
۳۱۵	مبحث دوم : ساختار مجمع
۳۱۶	مبحث سوم : وظایف و اختیارات
۳۱۸	گفتار سوم : صداقت‌یما
۳۱۸	مبحث اول : مبانی فکر
۳۱۹	مبحث دوم : نظام حقوقی صداقت‌یما
۳۲۰	گفتار چهارم : شورای عالی امنیت ملی
۳۲۱	مبحث اول : اهداف
۳۲۱	مبحث دوم : ساختار تشکیلاتی
۳۲۳	مبحث سوم : وظایف و اختیارات
۳۲۳	گفتار پنجم : شورای بازنگری قانون اساسی
۳۲۳	مبحث اول : ضرورت بازنگری
۳۲۴	مبحث دوم : شورای بازنگری در قانون اساسی
۳۲۷	خلاصه مطالب
۳۲۹	کتابنامه

راهنمای مطالعه کتاب

کتاب آشنایی با قانون اساسی به منظور آگاه نمودن خوانندگان با مسائل عمده قانون اساسی، ماهیت نظام جمهوری اسلامی ایران، مفهوم جمهوریت و اسلامیت، سازماندهی و ساختار سیاسی قوای حاکم در ایران، نقش ولایت فقیه در مدیریت عمومی کشور و تعامل قوای حاکم با یکدیگر و تضمین حقوق آزادی ای شهروندان در ۹ فصل طراحی شده است.

مطالعه کتاب حاضر انتظار می رود پس از طی مراحل ذیل مطالب و موضوعات مندرج در فصول نه گانه درک و تحلیل شود.

۱. هر فصل در بیان اهداف کلی و رفتاری است که مطالعه آنها نقش مهمی در فهم مطالب و سازماندهی فکری دارد.

۲. در انتهای هر فصل خلاصه مطالب و نمونه پرسشها اشاره شده است که مطالعه و پاسخ دهی به آنها می تواند کمک شایانی در یادگیری مطالب کلیدی موضوعات مندرج نماید.

۳. جهت یادگیری بهتر، ابتدا کل مطالب فصل را طور گذرا خوانده شود، سپس مطالب هر بند در ارتباط با مطالب و اهداف مندرج مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

۵. قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران به عنوان بهریندی از تعالیم الهی و اسلامی اصولاً با اصول و قواعد اسلامی موافق می شود، لذا در مقام تشریح و تفصیل اصول و قواعد مقرر در قانون اساسی، به مبانی و موازین نظام سیاسی اسلام استناد می گردد و بر این اساس تعالیم آسمانی اسلام، نظام جمهوری اسلامی مورد بررسی قرار می گیرد. از این رو، مطالب هر فصل در این راستا تنظیم شده است. در فصل اول ماهیت و کارکرد قانون اساسی در نظام سیاسی و سیر تاریخی شکل گیری آن در ایران مورد بررسی قرار می گیرد.

ماهیت حکومت ایران در قالب مفهوم جمهوریت و اسلامیت و تفاوت آن با سایر نظام‌های سیاسی در فصل دوم تبیین و تشریح می‌شود. در ادامه بحث به اصول کلی، سیاست‌های راهبردی و پایه‌های بنیادین قانون اساسی و نظام سیاسی در فصل سوم پرداخته شده است. پس از درک مفهوم نظام جمهوری اسلامی و پایه‌های اساسی نظام سیاسی کشور، حقوق و آزادی‌های ملت بر اساس ایده و تفکر نظام مردم‌سالاری دینی و جمهوری بودن نظام و چگونگی تضمین و حمایت از آنها توسط دولت در فصل چهارم، مورد اشاره قرار گرفته است.

در این مبحث هدایت و ولایت در فصل پنجم، به جایگاه و نقش ولایت فقیه در اداره جامعه اسلامی و مردمی، وظایف و اختیارات مقام رهبری در ساختار سیاسی کشور، می‌توان اعمال قدرت از طریق وی و چگونگی نظام بر قوای حکومتی و نهادهای خاص در اعمال حاکمیت اشاره کرد.

۷. در فصل ششم، هفتم و هشتم ساختار و ماهیت نهاد قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران، وظایف و کارکرد آن‌ها در ساختار اعمال حاکمیت و تعامل آن‌ها با یکدیگر و سایر نهادهای سیاسی، مورد اشاره قرار گرفته است.

۸. در فصل نهم به نهادهای خاص در اعمال حاکمیت اشاره شده است که تحت نظارت کلی مقام رهبری و خارج از قوای سه‌گانه در ساختار تصمیم‌گیری کشور شرکت می‌کنند.

در پناه حق باشی

دکتر حسن خسروی

فروردین ۱۳۹۳